

NÁŠ ZDENĚK NEJEDLÝ

10. února oslavil všichni náš lid významné životní jubileum náměstka předsedy vlády, presidenta Čs. akademie věd, profesora Dra Zdeňka Nejedlého, který se dožil svých 75. narozenin. Málokteré životní jubileum bylo příležitostí k oslavám tak mohutným a širokým nejen rozsahem akcí, uspořádaných při této příležitosti, ale zejména bezprostřední účastí nejširších mas všeho našeho občanstva, milionů našich pracujících, i zájem a slavnostmi i v zahraničí, zejména v Sovětském svazu. Oslavy 75. narozenin Zdeňka Nejedlého byly opravdu všénárodní. Vzdýt od nejmenších dětí až po nejstarší obyvatele naší země není snad u nás jediného člověka, kdo by neznal Zdeňka Nejedlého a spoť z části jeho mnohostranné činnosti politické, vědecké, literární i umělecké. A kdo by ho snad neznal ani z těchto stránek jeho přebohaté tvůrčí činnosti, zná jej alespoň z jeho článků a zcela jistě z jeho pravidelných nedělních rozhlasových projevů. Vzdýt již sedm let, neděli co neděli, statisíce našich občanů čekají netrpělivě, až zazní ve tři čtvrti na jedenáct ono známé hlášení z amplionu: „Na okraj dne hovoří Zdeněk Nejedlý“ a až se ozve onen známý hlas, srdečný, nabádavý, vstřípující v nás vždy znovu sebevědomí, chut k boji a neochvějnou víru ve vítězství věci míru a socialismu. Proč náleží právě ony Nejedlého nedělní čtvrti hodinky k nejposlouchanějším rozhlasovým relacím vůbec? Protože Zdeněk Nejedlý dovede právě mluvit prostě, srdečně a srozumitelně o nejzávažnějších otázkách i nejpálčivějších problémech dne, dovede bez frází a bez učenenosti odpovídat na otázky, které každého zajímají. Týden co týden, už po řadu let mluví ke svému lidu veliký člověk, mluvený pro svou prostotu, srdečnost a přímou.

Požehnaný je věk, kterého se dožívá v plné tvůrčí svéžesti a uprostřed plné a usilovné práce, kterou je poznamenán celý život, tento lidu drahý učenec, politik, bojovník. A požehnané je jeho dílo, kterým obohatil naši kulturu tak, jako málokdo druhý. A tak se jeho veliké životní jubileum

právem stalo příležitostí k širokému hodnocení a nejvyššímu ocenění jeho díla.

Jako učenec, vědec, je právem řazen k největším zjevům našich dějin, jako přímý pokračovatel a dovršitel velikánů našeho národního obrození, Dobrovského, Safáříka, Palackého. Vyvrcholením jeho mnohostranné a hluboké vědecké činnosti je nedávno zřízení Čs. akademie věd, jejíž celá koncepce a organizace je především jeho dílem. Bylo naprostou samozřejmostí, že nikdo jiný než Zdeněk Nejedlý se stal její hlavou, prvním jejím prezidentem.

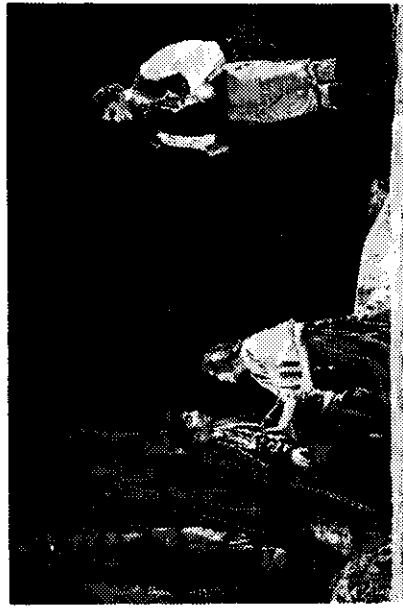
Zdeněk Nejedlý to byl, kdo jako největší náš historik jasně a jednoznačně ukázal národu pravý smysl jeho dějin, vyvrátil pokusy reakčních dějepisců o zatemňování a falšování naší historie a v plném souladu s citelním lidu, navrhuje tu na Františka Palackého, vyzdvihuje dobu husitskou a pak dobu obrozenou jako nejslavnější období českých dějin, která jsou hrným svědectvím veliké a slavné minulosti národa. Proti všem kolaborantům zjevným i zakukleným, odvolávajícím se na malost a bezvýznamnost českého národa, ukazoval naopak, že málokterý národ na světě má tak slavné a nádherné dějiny, které přímo vybízejí k tomu, abychom tyto tradice nejen pěstovali a slavili, ale abychom v jejich duchu pracovali a bojovali dnes, jako potomci husitů a táboritů, před nimiž se kdysi třásl celý svět. Zde šel Nejedlý nad Palackého a přes něho v tom, že ukázal husitskou revoluci jako hnutí ne pouze náboženské, ale především sociální. V duchu tohoto pojetí dějin bojoval Zdeněk Nejedlý za Jirásku, který tak velkolepě umělecky zpodobil nejhlavnější období české historie tak, jak to vždy také chápal náš lid. Nejedlého boj za Jirásku, proti reakčním, národu nepřátelským pokusům Jiráska zlehčit, oslabit poukazováním na to, že není dost „umělecký“ a že se líbí jen „obyčejným“ lidem, nevzdělaným, kteří přý nechápou „opravdové“ umění, to byl zároveň boj za tento lid, za jeho pravdu, za jeho vítězství. Zdeněk Nejedlý učinil z historie a z vědy vůbec nejostřejší zbraň v boji

Tak je znám
tském svazu
sku, Rumun-
ké lidové re-

nevýslovným
ně knih, jež
dílo kulturně
le. A tak vy-
asopiseckých
h prof. Zde-
u dílu. Když
ii, když viděl
ruha Stalina,
člověku sou-
pocituje nej-
již po 4 roky
yšlenkami na
ně významné
ruh Nejedlý,
a, se mnoho-
zemi a láska
oudruhu Sta-
vným příkla-
ní.
ívány slavně.
teří zaměřují
obnosti v ná-
ismu, pro vě-
a emigranty,
oddanost So-
ím větší úctu
pracující lid,
vlády. A tím
na Českoslo-
předsednictva
prof. Zdeňka
chová.

u mnoho dal-
nunistu v nej-
Stalina a jako
díle budování

za pokrok, za pravdu, za svobodu národa. Zdeněk Nejedlý byl a je příkladným historikem, theoretikem a kritikem umění. Umění je pro něho neoddelitelnou součástí národních dějin a nejvýznamnějším činitelem společenským. Neboť umění nejen nehlouběji zpodobňuje daný společenský stav a ukazuje jej ve všech jeho souvislostech i v celé podstatě, ale naopak samo i na společně mocně působí a žene ji vpřed. A Zdeněk Nejedlý soudí a hodnotí umělecké zjevy a díla právě s hlediska této jejich společenské funkce, jak slouží pokroku společnosti, jak slouží lidu. Dokazuje neúnavně a vytrvale, v neohroženém boji proti všem tendencím beznárodnosti a kosmopolitismu, které ohrožují nos nade vším, co je české, a kterým lahodí jen cizí omamné parfumy a lesklé cetky, že světové je v umění jen to, co je hluboce národní a lidové. Ukazuje to znovu a znovu na příkladu Prodané nevěsty. Proč se stala tato opera, táže se Zdeněk Nejedlý, tak slavnou a světoznámou, proč je to snad nejsvětovější naše dílo umělecké vůbec? A sám na to odpovídá: Protože je to dílo nejnárodnější, dílo přímo vytrysklé z našeho lidu, z jeho národních kořenů, z jeho životy. Tak jako za Jiráskova bojuje proto Nejedlý i za Smetanu a také v tomto svém boji slavné vítězí. Je nutno pak zejména zdůraznit, jak tyto boje v oblasti kulturní, které Zdeněk Nejedlý ve svém životě podstoupil v takových rozměrech a s takovou intenzitou, jsou zároveň i velikými boji *politickými*.

J. K. Týl: *Strakonický dudák* - Ústřední dětské divadlo, Moskva - 1952 - Kalafuna (M. Chotodov), Doronka (G. Novožilova), Švan-
da (Zašl. umělec RSFSR, laureát Stalinovy ceny I. D. Voronov).

mi, jak se zejména v pozdější době a zvláště dnes zcela jasně ukazuje. Neboť ve všech těchto bojích nešlo jen o pouhé nějaké boje skupin, nešlo jen o střetávání rozdílných názorů a hledisek: Šlo tu a jde tu vždy znovu o ideologický boj dvou světů, pokroku a zpátečnictví, národovosti proti beznárodovosti, ideovosti proti formalismu. Ano, Smetana je pravý geniis naší hudby i našeho divadla, protože je tak národní, tak český, protože je nejdokonalejším mluvčím všech tužeb a snah svého lidu, že slouží jen jemu a nikomu jinému, že jeho zájmům zasvětil celé své dílo a své nadání, a že tato *idea*, idea boje za svobodu, za pokrok posvětila celou jeho tvorbu, která se stala nejvyšší kulturní hodnotou i pro celý svět. A stejně je tomu i s Alšem, pravým synem českého lidu, i s Němcovou i s Týlem. Byl to opět Zdeněk Nejedlý, který ukázal, že Týl byl nejen horoucím vlastencem, ale velikým a posváceným umělcem, ač by ho byla naše buržoazie málem již zašantročila mezi historickou veterš jako neoriginálního prů „komedianta“, sentimentálního a primitivního prvý dramatika a spisovatele. Nejedlý zase v plném souladu s citěním lidu, který Týla nikdy nepřestal milovat, ukázal velikou uměleckou sílu Tylovy osobnosti i jeho díla, které se stalo žulovým základem celého našeho divadelního umění, bez něhož je naše dnešní divadlo naprosto nemyslitelné.

Zdeněk Nejedlý však nebyl jen vykladačem těchto velikých osobností svého národa. Na jejich díle buďoval a rozvíjel *své* vlastní ohromné dílo vědce, historika, kritika, politika, opravdového demokrata a horoucího vlastence, a své vlastního, jejím lidu zasvětil celý svůj život a celého svého genia. Svým výkladem slavné minulosti učil svůj lid hrdosti a sebevědomí tak, aby poučen o svých dějinách viděl a rozeznával správně *dues*, aby sám vzal do rukou osud své země. Zdeněk Nejedlý není nikdy historikem jen pro historii, není vědcem pro vědu. Celé jeho dílo v nejlépeším slova smyslu *slouží* věci dneška a zítřka. Proto nezůstává za svým pracovním sto-

lem, ale chodí mezi lid, jehož se stává pravým učitelem a bojovníkem za jeho zájmy. Nejen že on sám byl nejraději mezi dělníky, ale i dělníci jej měli vždy upřímně rádi a byli opravdu jejich. „To že je profesor?“ říkali si. „Vždyť my mu rozumíme! Mluví naší řečí.“ Ano, představte „profesora“ bývala mezi lidem taková, že je to někdo, kdo je tak učený a moudrý, že mu obyčejný člověk nerozumí. A přímo to vybízí zeptat se i dnes, zda u nás nejsou ještě někteří takoví, kteří jsou tak náramně učení, že by bylo potřeba jejich jevy i články překládat, aby se jim rozumělo. Asi si myslí, že učená nesrozumitelnost jim dodává zvláštní uctyhodnosti a vážnosti. Ale na to Zdeněk Nejedlý nikdy nemyslí. Ne-myšlil totiž nikdy *na sebe*, myšlil na ostatní. Na ty, kterým sloužil, pro které pracoval. Nikoli na svou slávu, ale na slávu své vlasti. Rozdával své znalosti a vědomosti štědrě, dával je všem, protože znakem skutečné znalosti a velikosti je prostota, srozumitelnost a touha rozdávat všem. A Zdeněk Nejedlý po celý svůj život štědrě a bohatě rozdával plnýma rukama.

Svým rozsahem ohromné a tak nesmírně mnohostranné dílo Zdeňka Nejedlého zasahuje do všech možných oborů vědy, umění, politiky, do všech oborů našeho života, a přece tvoří jeden jediný celek, velikou a dokonalou jednotu díla, zasvěceného lidu. Zájemem a potřebou lidu měří Nejedlý každou věc, každé dílo, každý zjev. A toto jeho hodnocení vysvětluje jedinečnou přímost jeho cesty, po které kráčel přes půl století naším životem a s ním se nikdy neodchýlil. Zdeněk Nejedlý nemusí odvolávat a měnit nic z toho, co kdy napsal nebo řekl. Protože vždy psal a tvořil pro lid, patří dnes celé jeho dílo lidu, který teprve dnes může jako opravdový a jediný pán své země plně ocenit toto dílo i jeho tvůrce.

Statečnost, přímost a bojovnost Zdeňka Nejedlého mu na jedné straně zjednávala lásku našeho dělnictva a všeho pracujícího lidu, na druhé straně nenávisť naší buržoazie. A byla to právě jeho láska k lidu, láska

J. K. Týl: *Strakonický dudák* - KOD Plzeň - 1952 - Kordula (I. Burgrová), Kalafuna (Z. Krvánek)

k slavným tradicím národa, která Zdeňka Nejedlého přivedla nutně a zákonitě do Komunistické strany Československa a přiměla ho do jejího vedení. Ve své knize „Komunisté, dědici velkých tradic českého národa“ píše o tom Zdeněk Nejedlý m. j.: „Jak bychom se nehlásili — a s plným přesvědčením — k dědictví po našich velikých předcích a k svému podílu na budování naší národní kultury i my, čeští komunisté? Těch dějin a té kultury, které ... jsou nám nadto tolik blízké a celým svým charakterem svou lidovostí a hlubokým smyslem sociálními? ... Je jisté charakteristické, že musil přijít komunista, aby i našim měšťákům dokázal a vytvořil jedinečný národní význam nejnárodnějšího našeho umělce — Bedřicha Smetany. A že to byl komunista, který proti měšťácké kritice hájil a naše lidi učil i naučil čist Aloisem Jiráskou.“

A vykládá vlastní smysl národních dějin, ukazuje na třídní podstatu celého historického vývoje a zdůrazňuje: „Především vidíme, že nositelem českých národních tradic byly vždy *lidové vrstvy* a ne panstvo. Nalézáme to i u jiných národů, a je to dáno již politickými a hospodářskými zájmy rozličných těch tříd. Ale v našem národě jeví se to zvláště markantně, a co je nejcharakterističtější, je to, že to zůstalo v paměti národa. Jeho sympatie i dnes, a i když jde o období časově značně vzdálená..., zůstaly na straně těchto lidových vrstev a ony to jsou, a ne panstvo, jež v tradici národa reprezentují národ.“ A Zdeněk Nejedlý zde ukazuje, jak již od středověku až do dneška

se projevuje třídní boj a jak v celé tradici národa žije a rozvíjí se právě to lidové, vrcholící v husitství. A tu Zdeněk Nejedlý dokazuje, že v dobré paměti národa zůstali jen ti, kteří šli s lidovým revolučním hnutím a zůstali mu věrni. Naopak ti, kteří se od něho oddělili, propadli úplně zapomenutí. Z celého historického vývoje pak Zdeněk Nejedlý dokazuje, že komunisté nejsou nějakým dobovým zjevem. Jak právě hluboko je komunistická idea přímo bytostně vrostlá do samého organismu národa. „My, čeští komunisté,“ dovozuje Zdeněk Nejedlý, „jsme nejnovější fází tohoto vývoje. Měšťáctvo, o cizácké šlechtě ani nemluvě, nikdy doopravdy nepochopilo tuto základní linii národního vývoje. Pod jejich vládou my, udržovatelé a pokračovatelé těchto národních lidových tradic v nové době a za nových poměrů, byli jsme zato z národa vyhazováni. Bylo tvrzeno, že dělník-proletář nepatří vůbec k národu, není vůbec český člověk. A tvrdili to ti, kteří sami naopak byli na hony vzdáleni pravého, nefašovaného českého lidu a věrně uchovávali náš lid i v dobách, kdy ono panstvo nechťelo o češtví a národě ani slyšet, a které i my dnes strážíme a rozvádíme v souhlase s širšími vrstvami našeho lidu.“

Takto jasně a jednoznačně ukazuje Zdeněk Nejedlý pravou a nejvládnější podstatu národa, vlasti a lidu. Dokazuje, že opravdové vlastenectví je věcí obětavosti, usilovné a nadšené práce, které není schopen měšťák, myslící jen na své vlastní blaho a pohodlí, neschopný sebeobětování, ale schopný všeho, hlavně chtít oběti od jiných, jen aby on sám se měl dobře. Toto poznání dějin a znalost života přivedla tedy Zdeněka Nejedlého do řad komunistů, protože jen oni se po našem národním osvobození po roce 1918 stali po zradě reformistických lžisocialistů, jedinými opravdovými mluvčími lidu, jedinými oprávněnými dědici velkých tradic národa. Nikdo to nemohl říci výstižněji a jasněji, než náš prezident s. Klement Gottwald, když u příležitosti 70. narozenin Zdeněka Nejedlého napsal: „... proč vášnivý vyznavač a nejlepší vykladač tradic našich dějin a naší kultury, proč nejlepší znatel dějin husitství, našeho obrození, života a díla Smetanova, Jiráskova, Němcové, dějin Národního divadla, prostě toho nejnárodnějšího v naší historii,

se stává blízkým přítelem dělnického hnutí, průkopníkem přátelství československo-sovětského, životopisem Leninových a našich předních činitelů Komunistické strany?

Odpověď je zřejmě jediná: nejde tu o národu nebo nějaké podivuhodné řízení osudu, nýbrž o skvělý příklad myslitele, který domyslí zplna své dílo, bojovníka, který se nezastavil uprostřed cesty, vlastence, který co nejloubeji pochopil minulost svého národa a co nejdále se zadíval do jeho budoucnosti. Zdeněk Nejedlý nepřesl do tábora dělnické třídy, na posice socialismu, *ačkoliv* miloval Jirásku a Smetanu, *ačkoliv* byl strážcem národních tradic našich dějin a naší kultury, nýbrž *právě proto*, že miloval Jirásku, Smetanu, Němcovou a strážil odkaz naší minulosti, *proto*, že hluboce pochopil smysl a logiku našich dějin, *proto*, že pochopil, že dělnická třída a pracující lid jsou novou vůdčí silou národa a uchovátelem a rozvíječem toho nejlepšího, co kdy národ vytvořil.“

A s. Klement Gottwald tu zvlášť vyzvedává a oceňuje u Zdeněka Nejedlého jeho statečnost důslednost: „Tuto moudrost, prozíravost a také statečnost Zdeněka Nejedlého oceníme tím více, vzpomene-li, že na nové posice ve svém vývoji se staví již po čátek let dvacátých a že na nich stojí převážně v dobách dělnického hnutí nepříznivých, kdy solidarita s dělnickou třídou, Sovětským svazem a komunistickou stranou znamenala veliké oběti a kdy proti němu byly organizovány pro jeho činnost právě reakční honičky.“

Zdeněk Nejedlý nikdy neustoupil od svého přesvědčení, nikdy se nedal odvrátit žádným násilím a tlakem, ale vždy bojoval za pravdu, jak tomu učil Hus, nic než pravdu hájil a za ni bojoval. Rozhodující význam pro život a dílo Zdeněka Nejedlého má největší událost novodobých dějin, Veliká říjnová socialistická revoluce. Dnes ovšem není nikdo, komu by to nebylo jasné. Nebylo však tomu tak téžně po onom světovém dějním převratu v Rusku, po roce 1917, a namnoze i po celou dobu předmnichovské republiky.

Zdeněk Nejedlý jako jeden z prvních u nás okamžitě pochopil její význam a dosah. A zejména po roce 1920, po zradě

vedení sociálně demokratické strany stále více ukazuje na veliký příklad sovětského Ruska. Píše o tom již v roce 1920: Význam bolševické revoluce ruské pro lidové vstvy socialistické... jest docela jiný, než jak dnes tak často slyšíme. Mluví-li se o „diktrátu Moskvě“ a myslí-li se, že se tím vylouží vliv Moskvě na nás, je to výklad velmi ubohý, historicky i psychologicky... Dělnictvo a lidové vstvy cítí dobře, že jde o velikou historickou událost, kterou nelze ničím oddiskutovat, ani zamaskovat.“ A jindy píše takto: „Dělnictvo cítí dobře, čím sovětská republika je světovému socialismu *dnes* a čím mu bude i v *budoucnosti*. Že dnes je hrozivým vykríčníkem veškeré reakci na západě, která jest uchystána povolití socialistické snahy všemi prostředky, i docela novými, a že pro celou budoucnost vnesla do lidstva kvas, který lze snad na chvíli potlačit, ale nelze jej vyplnit a který bude tedy působiti již v lidstvu trvale, až konečně socialistického cíle... bude dosaženo. Proto musí být náš dělník zapřít sebe sama, musí být zapřít svou minulost, musí zapřít svůj třídní zájem i svou duši, měl-li by zapřít ruskou revoluci.“ Tak psal Zdeněk Nejedlý a tak nejen psal, ale žil a bojoval už v roce 1920. A v témže roce, v době rozkolu v sociální demokracii, stává se jasně již na stranu levice a vysvětluje, proč dělnictvo jde a musí jít s levicí, s budoucí Komunistickou stranou Československa. Právě, že je to návrat k Marxovi, závržení revisionismu, je to touha po bezpečné cestě, po určitém poznání. Bojuje za jednotu dělnické třídy, je s dělníky ve stávkách, pozvedá svůj hlas neohroženě proti tehdejší vládě fabrikantů, průmyslníků a velkostatkářů, která v zájmu svých zisků ožebračuje lid a přitom ještě strčí do dělníků. A Zdeněk Nejedlý ještě strčil jen proti těm, kteří byli zjevnými původci. Ale ukazoval ne-

milosrdně i na ty, kteří se tvářili, jako by s tím neměli nic společného, vedli úspěšné řeči a vydávali se za „humanisty“. Zdeněk Nejedlý v roce 1930 o tom říká: „Z nepatrného přestupku dojde tu ke střelbě do zástupu! ... Nenašel se ani jeden „socialistický“ poslanec, kterého by to pobouřilo, nic. A to je hrozné. Dějí se vždy a ve všech dobách divné věci. Ale dnes se ty divné věci dějí, jako by tohle vše bylo docela v pořádku. A to je to hrozné. Vy tam, pánové, ve vládě i v parlamentě: nemyslete, že budete souzeni jen za své řeči. Budete souzeni i za své *mlčení*. A bude to soud hrozný, tak hrozný, jak hrozný je vaše mlčení.“

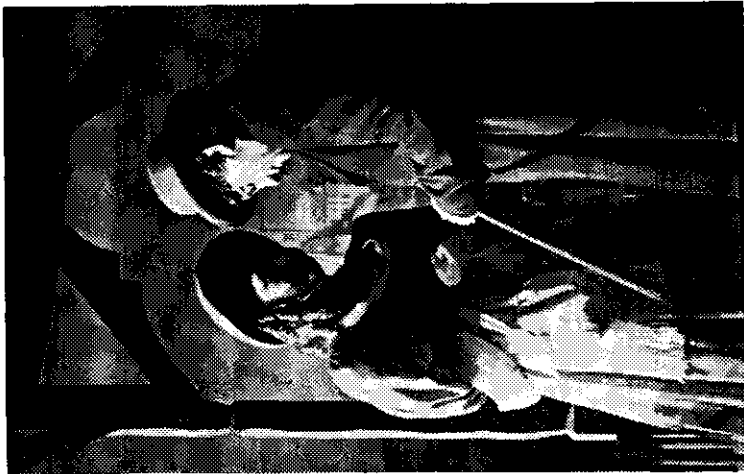
Byl to Sovětský svaz, který byl Zdeněku Nejedlému od počátku až dodnes velikým příkladem pro lid všech zemí, pro všechny národy. Zdeněk Nejedlý jako jeden z prv-

J. K. Týl: *Strakonický dudák* - Realistické divadlo, Praha - 1952 - Kalafuna (laureát státní ceny B. Prokoš), Kordula (L. Pešková)

ních přátel SSSR se stal proto také prvním předsedou Společnosti pro hospodářské a kulturní sblížení s novým Ruskem i Svazu přátel SSSR. Jeho zásluhou přicházely již před válkou k nám do CSR ony slavné sovětské filmy, které tak zapalovaly náš lid. On se zasloužil o to, že už tenkrát zajížděli k nám vynikající kulturní pracovníci, spisovatelé i umělci, a že naši kulturní pracovníci se jezdili učit do SSSR. A tuto svou ohromnou činnost na vytvoření úzké spolupráce ČSR se SSSR ještě vystupňoval Zdeněk Nejedlý za války v Moskvě, kde tak neúnavně pracoval za naše osvobození po boku s. Klementa Gottwalda.

Lásku a úctu SSSR k Zdeňku Nejedlému dokazuje skutečnost, že byl vyznamenán u příležitosti svých 75. narozenin, z rozhodnutí prezidia Nejvyššího sovětu SSSR ze dne 9. února 1953, po druhé Leninovým řádem „za vynikající zásluhy o upevňování československo-sovětského

Ž. K. Tyl: *Fidlovačka aneb Žádání hněvu a žádání radosti* - KOD Píseň - 1953 - Liduška (D. Stříbrná), Jeník (R. Kutílek)

mu. Bylo to vítězství nového světa nad starým, bylo to vítězství i pro nás, pro ČSR, zvěstuji blízké osvobození nejmocnější a nejstatečnější armádou světa, sovětskou armádou.

Ale aby to vše, co nám umožňují sama existence SSSR a jeho přátelská pomoc a podpora, se rychleji a ještě úspěšněji u nás rozvíjelo, k tomu je třeba překonávat v nás samých ještě pozůstatky včerejška, vybojovat boj největší a nejdůležitější, boj o nového člověka. A o této věci mluvil Zdeněk Nejedlý v jednom ze svých posledních projevů, na celostátní konferenci KSČ v prosinci 1952.

Význam Nejedlého projevu na této konferenci si zastouží podrobného citování. Neboť se v něm zcela soustředil na tuto nad jiné důležitou otázku, na otázku boje o *nového člověka*. Říká tu: „Kdokoli navštívil Sovětský svaz a dobře se tam rozhlédne, vrátí se domů s poznáním, že nové je tam nejen to, co se tam tvoří, ale že i sám sovětský člověk je jaksí jiný. A zrovna tak, přijede-li sovětský člověk k nám, působí tak na naše lidi, i na venkově. Všude, kam přijde, dobře se cítí, že je to jiný, nový člověk. A proč je tak jiný? Protože je plně už člověkem nové třídy, dělnické třídy. Každá třída si vytváří svého člověka. Měla svého člověka slechta, měla a mají svého člověka měšťáci, má a musí mít svého člověka i dělnická třída. A to je sovětský člověk, kdežto u nás je ještě mnoho zbytků měšťáckých, maloměšťáckých.“

A dále na příkladu sovětského člověka ukazuje, co je charakteristické pro tohoto nového člověka, člověka dělnické třídy: „Je to především silné třídní uvědomění — uvědomění toho, co jest dělnická třída i jaké jest její historické poslání. Tak jak to vidíme právě na sovětském člověku, který je plný tohoto vědomí. Proto je tak sebevědomý, radostný, pln optimismu. Nic mu nejsou překážky, jemu, člověku nové, vítězné třídy. Překážky jsou k tomu, aby se překonávaly, říká se v Sovětském svazu. A je sovětský člověk takový, protože si je vědom své veliké a krásné perspektivy, jakou má před sebou právě jako příslušník dělnické třídy. I my se tomu musíme naučit. I v nás musí být plno radosti a třídní hrdosti, že i my žijeme tento nový a velký život velké

Ž. K. Tyl: *Fidlovačka aneb Žádání hněvu a žádání radosti* - KOD Píseň - 1953 - Liduška (D. Stříbrná), Jeník (R. Kutílek)

doby, a musíme s jasnou a radostnou myslí jítí vpřed.“

A rozvádí dále svou úvahu o člověku nového typu, o člověku dělnické třídy, zdůrazňuje Zdeněk Nejedlý charakterové vlastnosti tohoto nového člověka: „Člověk dělnické třídy je především *čestný*. Čestný po všech stránkách, ve veřejném životě i v soukromém životě, na rozdíl od měšťáka, který vše si vykládá podle toho, jak se mu to hodí, a proto krouť, lže, podvádí, ve velkém i malém....“

Ž. K. Tyl: *Tvorba nové ženy aneb zamítavý úkol mládeže* - KOD Liberec - 1952 - Nožeček (B. Port), Jahelková (M. Vítová)

J. K. Tyl: *Tvrdohlavá žena aneb zamilovaný školní mládenec* – Vesnické divadlo, Praha – 1952 – Kuba (V. Zeman), Madlenka (E. Konopisková)

Druhý znak: *obětavost*. Myslím, že naši soudruzi ne vždy si jsou vědomí, že každý nový řád, má-li být uskutečněn, vyžaduje nejednou i oběti. A co to znamená, vidíme zase na sovětském člověku. Co vyžadovala od sovětského člověka první sovětská pěti-letka! I v nejobyčejnějších potřebách, ve všedním životě bylo potřeba se uskrovnit, utáhnout řemen, říkalo se tam. A sovětské dělníci utáhli si řemen, uskrovnili se. Věděli, že je to třeba, má-li dělnická třída postoupit dále, vyhrát svůj boj. A jestliže víme, zač bojujeme, pak žádná obět není těžká, protože není marná. Nám však, myslím, právě v tom mnoho ještě schází. My ani ne-žádáme od našeho lidu zvláštní oběti. Naopak, postarali jsme se, aby kde kdo mohl u nás slušně žít. Ne o to tedy jde, ale o to, abychom nemyšlili, že za vše, co děláme, za každý krok, za každé hnutí ruky, musí

J. K. Tyl: *Tvrdohlavá žena aneb zamilovaný školní mládenec* – Národní divadlo, Praha – 1952 – Jahelková (M. Burešová), Madlenka (J. Krulišová)

nám být zvláště zapláceno. Jak bohužel je u nás velmi rozšířeno, ale co je přímo nebezpečno. Nejde tu ani tak o ty peníze, ale o sám charakter takto myslícího člověka. O podlamování charakteru, řídí-li se takový člověk jen tím, co mu kdo zaplatí. I morálku a hodnotu práce to podlamuje, neboť pracuje-li někdo jen pro peníze, málo dokáže. Takoví lidé, jak jsem nedávno už jinde řekl, jsou jako žoldnéři, kteří také bojovali jenom podle toho, kolik za to dostali. Ale proto také Žižkovi stačilo pustit na ně zapálené myšlenkou sedláky, a ti je rozbili na cimpr-campir.“

A o tom, jaká má být naše láska k Sovětskému svazu, praví Zdeněk Nejedlý krásně a přesvědčivě: „I lásku k Sovětskému svazu nesmíme odůvodňovat jen tím, že nám Sovětský svaz mnoho dal a dává. Mít lásku k někomu za to, co od něho dostanu, to je měšťácká láska. Ale my milujeme Sovětský svaz jako první a vedoucí socialistický stát, náš vzor a třídní ideál, odkud čerpáme hodnoty ničím nezaplátitelné. I jistě bychom k němu takto lnuli, i kdyby nám nic nedával a ani nemohl dávat, ano, kdyby se ukázala potřeba a my jemu mohli něčím přispět, dali bychom mu vše, co by bylo v našich silách.“

Tak mluví ke všem našim lidem Zdeněk Nejedlý. A my, s láskou si připomínáme veliké jeho dílo, učíme se nejen z tohoto díla, ale i ze životního jeho příkladu, z jeho zásadovosti, bojovnosti a hlavně z nezlomného tvůrčího optimismu, kterým je prozářen každý jeho krok, každé jeho slovo. Tento životadárný optimismus, radostnost, jasný pohled vpřed, to jsou vlastnosti nového člověka, které v sobě budeme po vzoru Zdeňka Nejedlého rozvíjet tak, abychom zdárně vybudovali svůj šťastný zítřek. Život a dílo Zdeňka Nejedlého nás nábádá, abychom s láskou chovali a rozvíjeli slavný odkaz národní kultury, abychom znali a přetvořili tyto tradice zejména v dílech největších našich národních umělců, Smetany, Jiřáka, Tyla, Němcové i Alše. A uči nás zejména, abychom se stále více seznamovali s velikým Sovětským svazem, našim osvoboditelem a nejlepším přítelem, abychom poznávali jeho život a kulturu, abychom byli hodni jeho přátelství!

Nechť ještě dlouho, v plném zdraví a svě-

J. K. Tyl: *Tvrdohlavá žena aneb zamilovaný školní mládenec* – Národní divadlo, Praha – 1952 – režie: laureát státní ceny J. Průcha, výprava: J. Svoboda

žesti žije náš vzácný učitel a přítel, velký syn českého národa, Zdeněk Nejedlý! Necht dlouho ještě je nám všem zachován jako rádce, moudrý vychovatel a neúchylný bo-

jovník za pravdu! Necht dlouho ještě nás provází v našem současném rozhodujícím boji za zachování míru, za vítězství socialismu!

FRANTIŠEK GÖTZ

ZDENĚK NEJEDLÝ, NOVÝ TYP ČESKÉHO KRITIKA

Zdeněk Nejedlým vstoupila do české literatury nová, původní osobnost kritická, odlišující se celým svým vnitřním ustrojením a svou metodou od kritických typů, jak se u nás vyvíjely od let devadesátých do dneška. Nejedlý nebyl pokračováním staré vývojové řady, byl začátkem řady nové, předjímal už na počátku 20. století socialistický typ kritika, třeba teprve Říjnová revoluce, jejíž smysl a dějinný význam rázem poznal, mu ujasnila, že marxismus je základem všeho poznání. Tu novost kritické osobnosti Zd. Nejedlého nesmíme hledat jen v jeho neobvykle širokém obzoru, jenž zabírá nejen historii obecnou, historii hudby, literatury i divadla stejně jako kritiku hudební, literární a divadelní, ale i všechny oblasti politického života. Spíš se musíme soustředit na harmonii všech těchto složek,

které se v osobnosti Zd. Nejedlého navzájem doplňují a vytvářejí bohatost jeho kritického názoru – i když je nesporné, že dominantní složkou jeho osobnosti je složka historická. Ale – a to je to nové a socialistické kritické osobnosti vlastní – u Zd. Nejedlého není rozporu mezi kritikou a historií. Jeho kritika je proto tak pevná a jasná, že se napájí ze zdrojů historie hudby, divadla i literatury, a jeho literárně historické práce mají tu základní vlastnost, že kriticky hodnotí celé osobnosti, jednotlivá období jejich vývoje a jejich jednotlivá díla... historie hudby, divadla či literatury se nemůže tvořit pouhým popisem faktů a událostí i děl, ale přesným soudem nad každou osobností i dílem.

Zd. Nejedlý se odlišuje od kritických osobností let devadesátých a dob pozdějších

DIVADLO

REDAKTORI

DR. O. POPP

OTA ŠAFRÁNEK

ALENA URBANOVÁ

MASARYKOVA UNIVERZITA
Filozofická fakulta
Katholická KDS
Albrechtova 1
602 00 BŘNO

ROČNÍK IV

1953

GRAFICKY UPRAVILI

J. HANZL

A. DVORÁK

VYTIŠKL

ORBIS, N. P., ZÁVOD 3 JIŘÍHO DIMITROVA

PRAHA VII